MONITOR

Na R. P. 1768.
Nro. LVIII.
d. 20. Lipca.

Quid leges sine moribus vanæ proficiunt?

Horatius.

W Pierwszych piąciu Dyskursach podało się do wiadomości systema Xięgi o Duchu praw napi-

ſaney przez ſławnego Francuſkiego Autora Montesquieu, że zaś w ſamey Xiędze wiele ſię takich znayduie maxym, ktore ſą nader potrzebne każdemu rządcy y obywatelowi, w naſtępuiących Pismach według podziału Materyi w Xiążce tey rozłożonych klyione w krotkości będą, pod oſobnemi tytułami dla tym lepſzego poięcia y pamiętania.

O Prawie w powſzechności.

Plutarchus w Xięgach ſwoich twierdzi iż prawo ieſt rządcą śmiertelnych y nieśmiertelnych iſtności. Mowiąc o nim w powſzechności tak go definiować można, iż ieſt uſtawą według ktorey iſtności żyiące ſprawować ſię y obchodzić powinny.

Człowiek iako iſtność myśląca,

rzecz

rzecz ſtworzona ma ſwoie iednoſtayne y nigdy ſię nieodmieniaiące prawa; iako iſtność myśląca przeſtępuie nieuſtannie uſtawy Boſkie á odmienia te ktore ſam poſtanowił; trzeba żeby działał; ieſt iednak oboſtrzonym, niewiadomości y błędom podległym: wiadomości błachych y nikczemnych ktore ma częſtokroć zapomina y pozbywa. Jako ſtworzenie zmyślne, tyſiącznym namiętnościom podległy ieſt. Iſtność więc takowa mogłaby lada kiedy zapomnieć Stworcy ſwego, Bog ią Religią do ſiebie przywiązał y nawrocił. Stworzenie tak ułomne mogłoby na ſwoy ſtan niepamiętać; Mędrcy go przeſtrzegali prawami obyczayności. Nakoniec człowiek ſtworzony aby żył w ſpołeczności, mogłby zrywać więzy wzaiemnych względow; prawodawcy natychmiaſt dali mu poznać

znać właściwe towarzyſtw Ciwilnych y Politycznych obowiązki.

Ludzie iako mieſzkańcy Ziemi á tym ſamym na Narody podzieleni, maią prawa wynikaiące z wzaiemnych względow y to ieſt *Prawo Narodow*, Jle żyiący w towarzyſtwie biorącym iſtność y dzielność z korrellacyi, ktora bydź powinna między temi co rozkazuią y temi ktorzy ſłuchaią, maią prawa, y te w ſzczegulności ieſt *Prawo polityczne*. Ludzie nakoniec przez tę wzaiemność ktorą iako wſpol obywatele mieć muſzą między ſobą, maią prawo ktore ſię nazywa: *Prawo Cywilne*.

Rząd nayprzyzwoitſzy naturze zgromadzenia każdego ieſt ten, ktory naylepiey łączy y koiarzy ſiły ſzczegulne Państwa, w ktorym ieſt uſtanowiony, á tym ſamym y wolą y umyſły obywatelow; iako albowiem

wiem twierdzi sławny Author Grawina: *Unio voluntatum status Civilis perfectio est.*

Prawa tak bydź powinny właściwe Narodowi dla ktorego postanowione są, iżby to było osobliwym przypadkiem, aby się rownie innemu Państwu, przydać mogły.

Powinny się prawa wszystkie stosować do natury y maxym fundamentalnych Państwa, w ktorym postanowione y do skutku przywiedzione bydź maią; czyli chcąc też same Państwo ustanawiać w pierwiastkowym rozrządzeniu; czyli utrzymywać w rozpoczętym iuż dawniey Prawodawstwie.

Prawa powinny się nakłaniać *ad physica* Państwa w ktorym maią być ustanowione, à to przez należyty wzgląd na powietrza gorącość w

Kraiach

Kraiach południowych, zimno w Kraiach pułnocnych; przez wzgląd na położenie gruntow, obszerność, sposob życia mieszkańcow, rolnikow, myśliwcow lub pasterzow; przez wzgląd na wolność y swobody iakie rząd przypuścić, obywatele znieść mogą; niemniey wchodzić w Prawodawstwa ustanowienie powinny obrządki, skłonności mieszkańcow; bogactwa obywatelow, ludność handle y sposob Kupiectwa, obyczaie, powierzchowne sposoby postępowania; nakoniec same prawa między sobą powinne mieć wzaiemne względy, żeby iedne drugim się niesprzeciwiały w sposobach, w okryśleniu lub w skutkach; wzgląd powinny mieć między sobą prawa na przyczyny dla ktorych postanowione są;, na koniec do ktorego prawodawca

dawca zmierzał, y na należyty porządek rzeczy tych na ktorych ustanowione ſą. Temi rozmaitemi ſpoſoby poſtępować ſobie potrzeba w nauce praw, y to Autor Xięgi Montesquieu roztrząſać pryedſięwziął, gdy bierze na uwagę wſzyſtkie te w ſzczegulności względy, ktore złączone razem ſą Duchem treścią y iſtotą każdego prawa.

w Drukarni Mitzlerowſkiey
Korpuſu Kadetow
Za pozwoleniem Starſzych